

משנה

1 המשנה שלפנינו מונה כמה דברים שדעת בני אדם המוכרים
2 אותם בסתם, לשייר מעט מהם לעצמם: הַלּוּקָה פִּירוֹת שׁוֹבֵךְ
3 מַחֲבִירוֹ – אדם שאמר לחבירו מכור לי את הולדות שילדו
4 מהיונים שבשובך זה במשך שנה זו, אבל את האמהות שבשובך
5 לא קנה. ודרך היונים להוליד בכל חודש שני ולדות, וזכר ונקבה,
6 וקרויים 'בריכה', מַפְרִיחַ בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה – צריך הלוך לשייר
7 למוכר את הבריכה הראשונה שתילד, ולתת ולולדות לפרוץ עם
8 האם כדי שיהיו חברה לאמם, ועל ידי זה לא תברח ויתקיים
9 השובר, שודאי לכך נתכוון המוכר בכך שלא מכר את האמהות,
10 שרוצה בקיום השובר.

11 הַלּוּקָה פִּירוֹת פְּיוֹרֹת – דבורים הנולדים מן הכוורת בשנה זו, נוֹטֵל
12 שְׁלִשָּׁה נְחִילִים, וּמְסָרָם – נוטל הלוך את שלושת נחילי הדבורים
13 שנולדים תחילה, ולאחר מיכן יכול המוכר לגרום לדבורים שלא
14 יילדו עוד דבורים, כדי שיהיו טרודים ועסוקים בעשיית דבש,
15 שהדבש שיך למוכר, ואין מחזיר הוא להעמיד ללוך עוד
16 דבורים, כיון שהעיקר הוא שלושת הנחילים הראשונים שהם
17 חשובים.

18 הַלּוּקָה מחבירו חֲלוֹת דְּבֶשׁ, מְנִיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת – על הלוך לשייר
19 למוכר שתי חלות דבש, שמאחר ולא מכר לו את הכוורת דבורים
20 עצמה, אלא בכונתו להצניעה בימות הגשמים לשנה הבאה
21 שישבו הדבורים בימות הקיץ להוליד, לכך צריך להניח לדבורים
22 שתי חלות דבש למוזונתם בימות הגשמים.
23 וכן הקונה מחבירו עץ יִיתֵם לְקוֹץ את ענפיו. מְנִיחַ שְׁתֵּי גְרוּפִיּוֹת –
24 על הלוך להשאיר שני ענפים בעץ, שעל ידי כן חוזר העץ
25 רצומה, וודאי על מנת כן מכר המוכר.

גמרא

26 הגמרא מקשה סתירה מברייטא בענין הלוך פירות שובר. מקשה
27 הגמרא: וְהִתְנִיחָא, אדם שלקח מחבירו פירות שובר של שנה זו,
28 עליו לשייר למוכר בְּרִיכָה רִאשׁוֹנָה וְשִׁנְיָה, ובמשנתנו שנינו
29 שמשיר רק בריכה ראשונה.

30 מתרץ רב כהנא: אֲמַר רַב כְּהֵנָא, לֹא קָשְׁיָא, הָא לָהּ הָא לְאַמָּה,
31 בברייטא ששנינו שצריך להשאיר אף בריכה שניה, היינו 'לה',
32 כלומר שמשיר את הבריכה הראשונה הנולדת לבריכה, עבור
33 הבריכה עצמה, שתהיה לה לחברה. ובמשנתנו ששנינו שמשיר
34 בריכה ראשונה, היינו 'לאמה' בלבד, כלומר, שלא דיברה
35 משנתנו אלא בשיר שמשיר לצורך האם. וודאי בין המשנה ובין
36 הברייטא מודים שצריך להשאיר את הבריכה הראשונה של
37 האם, ואת הבריכה הראשונה של הבריכה, אלא שמשנתנו לא
38 פירשה אלא את השיר הנצרך עבור האם, ובאה הברייטא
39 והוסיפה להשמיענו שאף לבריכה צריך לשייר בריכה אחת.

40 הגמרא מבררת מפני מה צריך לשייר את הבריכה הנוספת.
41 שואלת הגמרא: מָאי שְׁנָא אִמָּה דְּמִצְטוּתָא אֲבִרְתָּא וְאַוּוֹנָא
42 דְּשִׁבְקִינָן לָהּ – במה שונה האם מן הבריכה, שהרי האם, די לה
43 בחברתם של בתה ובן וזוגה, ואם כן אִיחָי נִמְי תִּצְטוּתָא אִמָּה
44 וְאַוּוֹנָא דְּשִׁבְקִינָן לָהּ – אף הבריכה תסתפק בחברתם של אמה, ובן
45 וזוגה שמשירים לה.

46 משיבה הגמרא: אִמָּה אֲבִרְתָּא מִצְטוּתָא – אכן לאם די חברת
47 בתה, כיון שרחמי האם על הבת וממילא נשאת עמה, מה שאין
48 כן בְּרִיתָא אִמָּה לֹא מִצְטוּתָא – הבת אינה מסתפקת בחברתה של
49 אמה, ועל כן צריך לשייר לה אף את בתה, שאם לא כן הרי תברח
50 הבת, וממילא אף האם תברח ויירחב השובר. אמנם לבריכה

השניה אין צריך לשייר את בתה, שכיון שיש בשובך חבורות
הרבה, דהיינו אמה ואם אמה, די לה בכך לחברה ואינה צריכה
אף את בתה.

54 שנינו במשנה: פִּירוֹת פְּיוֹרֹת נוֹטֵל שְׁלִשָּׁה נְחִילִין וּמְסָרָם.
55 הגמרא מבארת באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים. מבררת
56 הגמרא: פְּיוֹת מְסָרָן – באיזה אופן מסרס המוכר את הדבורים,
57 כדי שלא ילדו. מבארת הגמרא: אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמִיאל,
58 בְּתַרְדָּל – על ידי שנותן להם לאכול חרדל.

59 הגמרא ממשיכה ומבארת איך גורם החרדל סירוס: אֲמַר רַב כְּהֵנָא
60 – בארץ ישראל אמרו מְשֻׁמִּיָּה דְּרַבִּי יוֹסִי בַר חֲנִינָא, לֹא תַרְדָּל מְסָרָן
61 – אין החרדל עצמו גורם להם סירוס שלא ילדו, אֲלָא מִתּוֹךְ שְׁפִיחָן
62 חֵר, חוֹזְרוֹת וְאֹכְלוֹת אֶת דִּבְכָּשָׁן – מתוך שחרף להן טעם החרדל
63 בפיהן, הן חוזרות ואוכלות את הדבש שבכוורת, וממילא מתוך
64 ששבעות הן דינן בטלות מלפרות ולרבות, וחוזרות ועושות דבש,
65 כיון שאין עסוקות בלפרות ולרבות. ומחדשת המשנה שלאחר
66 שנטל הלוך את שלושת הנחילים מותר למוכר לגרום להם שלא
67 ילדו כדי שיעשו דבש עבורו.

68 רבי יוחנן מבאר באופן אחר את לשון 'ומסרס', שאינו לשון סירוס
69 וזרות, שלא ילדו. רַבִּי יוֹחָנָן אֲמַר, כוונת המשנה היא שנוטל
70 הלוך שְׁלִשָּׁה נְחִילִין בְּסִירוֹם – בדילוג, כלומר את הנחיל הראשון
71 השלישי והחמישי, שכיון שהאחרון אחרון כחוש וגרוע מן
72 הראשון, ודאי דעת המוכר היתה שיטול הלוך בדילוג, והשאר
73 יטול הוא, שנמצא שנוטל כל אחד מהם מן הטובים יותר ומן
74 הכחושים.

75 הגמרא מביאה ברייתא, שעל פיה ניתן לפרש את משנתנו באופן
76 נוסף: בְּמִתְנִיתָא תָּנָא – בברייטא שנינו, נוֹטֵל שְׁלִשָּׁה נְחִילִין מִזֶּה אַחֵר
77 זֶה – נוטל הלוך תחילה את שלושת הנחילים הראשונים
78 ברציפות, מִכָּאן וְאֵלֶּיךָ נוֹטֵל הַלּוּקָה אַחֶת, וּמְנִיחַ לְמוֹכֵר אַחֶת, וכן
79 הלאה.

80 שנינו במשנה: חֲלוֹת דְּבֶשׁ מְנִיחַ שְׁתֵּי חֲלוֹת וכו'.
81 אגב שעוסקת משנתנו במוכר חלות דבש שבכוורת, דנה הגמרא
82 מהו גדר הדבש בכוורת לגבי קבלת טומאה: בכלל הדברים
83 המקבלים טומאה הם אוכלים ומשקים, וכמבואר בפסוק (ויקרא יא
84 ד) מִכֹּל הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכֵל וגו' יִטְמָא, וְכָל מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל
85 כֵּל יִטְמָא. ולמדו בתורת כהנים (סו) 'מכל האוכל' ולא כל אוכל,
86 שדווקא אוכלים הראויים לאכילת אדם מקבלים טומאה.

87 אֲמַר רַב כְּהֵנָא, דְּבֶשׁ, אפילו בְּכוּרֹת, אֵינּוּ יוצא מִיָּד מִאֲכָל לְעוֹלָם
88 – אין בטל ממנו דין מאכל לעולם, ואף שיש זמנים שאוכלים
89 הדבורים מן הדבש, מכל מקום נחשב הדבש כמאכל אדם לקבל
90 טומאה. מדייקת הגמרא: אֲלֵכָּא קָבֵר – נמצא שסובר רב כהנא
91 שלא כְּעֵי מִחְשָׁבָה – שאין צריך האדם לחשוב על הדבש לצורך
92 אכילת אדם, אלא מאליהו מקבל הוא דין מאכל אדם.

93 הגמרא מקשה על דברי רב כהנא מברייטא: מִיִּתְיָב, שנינו
94 בברייטא, דְּבֶשׁ, כל זמן שנמצא בְּכוּרֹת, אֵינּוּ לֹא אוֹכֵל וְלֹא מִשְׁקָה
95 – אין לו דין אוכל, ולא דין משקה לקבל טומאה ולטמא אחרים.
96 וקשה לרב כהנא שאמר שדבש נחשב אוכל.

97 מתרץ אביי: אֲמַר אַבְי, לֹא צְרִיכָא אֵלָּא לְאוֹתָן שְׁתֵּי חֲלוֹת – אין
98 דברי הברייטא אמורים אלא לגבי שתי החלות החיצוניות
99 המיועדות לאכילת הדבורים בימות הגשמים וכמבואר
100 במשנתנו, שכיון שבני אדם מסיחים דעתם מחלות אלו, לא חל
101 עליהם כלל שם אוכלים ומשקים.

102 רבא מתרץ באופן אחר, ומעמיד את הברייטא לגבי כל החלות
103 דבש: רַבָּא אֲמַר, ברייתא זו רַבִּי אֱלִיעֶזֶר הִיא, הסובר שהדבש
104 שבכוורת דינו כקרקע, שאינה מקבלת טומאה,

תנאי כוונתיה דרב כהנא, דבש בכוורתו מטמא טומאת אוכלין, 60
אפילו שלא במחשבתה. 61
שנינו במשנה: ויתם לקיץ מניח שתי גרופיות. 62
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את דין המוכר שאר מיני 63
אילנות, מה עליו לשייר: תנו רבנן, הלוקח אילן מחבירו לקיץ, 64
מניח הלוקח מן הקרקע טפה, וקוצץ, שעל ידי שמשיר טפח מן 65
הגזע יחזור האילן ויצמח. והלוקח מחבירו בתולת השקמה – 66
שקמה בתולה שלא קצצה מעולם, עליו לשייר שלשה טפחים. 67
והלוקח פני השקמה – שקמה שנקצצה כבר פעם אחת וחזרה 68
וגדלה, די בכך שישיר שני טפחים. כגנים וכן כגפנים, הרי הלוקח 69
נוטל מן הפקק ולמעה. אמנם בדרקלים ובאדרים, הרי הוא חופר 70
ומשרש אחריו, ואינו צריך לשייר כלום מעל גבי הקרקע, לפי שאין 71
זוץ מחליף – משום שאף אם ישייר מהם לא ישובו ויצמחו שוב, 72
כיון שקצץ את ראשם. 73
מקשה הגמרא: ובתולת השקמה, שלשה טפחים קצין – האם צריך 74
הלוקח לשייר בה שלשה טפחים, ואין די בפחות מכך. ורמינהי, 75
ששנינו במסכת שביעית (פ"ד מ"ה), אין קוצצין בתולת השקמה 76
בשביעית, מפני שהיא עבודה האסורה בשביעית, שעל ידי שקוצץ 77
אותה היא גדילה יותר, והתורה אמרה (ויקרא כ"ה ד') 'וכרמך לא 78
תזמר', שעל ידי שזמר גדל האילן יותר. רבי יהודה אומר, אכן 79
בדרבנן – כפי שדרך בני אדם לקצצה, דהיינו באופן שמועיל 80
לאילן, אסור לקצצה, אלא מניח עשרה טפחים וקוצץ, שכיון 81
שקוצצה למעלה מעשרה, אין זה מועיל לאילן, או גזים מעם 82
הארץ – או שחותך אותה בסמוך לקרקע ממש, שאף בכך אילן הוא 83
מועיל לה. מדייקת הגמרא: דווקא אם חותך הוא את בתולת 84
השקמה מעם הארץ, הוא דקש – מוסיף לבתולת השקמה, הא אידך, 85
מגלי לה – משמע שאם הינו משאיר טפח או שנים מגזע, הרי הוא 86
מועיל לאילן, ומשום כן אסור לו לחתוך באופן זה, ואם כן מפני 87
מה על הלוקח לשייר שלשה טפחים דווקא. 88
מתרצת הגמרא: אמר אביי, שיש לומר שאם משיר שלשה טפחים, 89
מגלי לה – הרי זה ודאי שיעזיל לכך לאילן. וכן אם חותך מעם 90
הארץ, ודאי קשי לה – הרי זה ודאי שקשה הוא לאילן. מכאן 91
ואילך, כלומר אם קוצץ מן הקרקע עד שלשה טפחים, או משלשה 92
עד עשרה טפחים, לא מקשי קשי לה, ולא עלוי מגלי לה – אין זה 93
ודאי שישפיע לרעה על האילן, או לטובה, וממילא גבי שביעית 94
עבדינן מיד ודאי קשי לה – מוטל עלינו לעשות באופן שודאי 95
יהיה קשה לאילן, שהרי ספק דאורייתא לחומרא. מה שאין כן גבי 96
מקח וממכר, עבדינן מיד ודאי קשי לה – ודאי כוונת המוכר 97
לשייר לעצמו מן האילן כשיעור שודאי יועיל לאילן שיחזור 98
ויצמח, והיינו שלשה טפחים. 99
הגמרא מקשה על סיוס דברי הברייא: שנינו בברייא לעיל, 100
בדרקלים ובאדרים חופר ומשרש, לפי שאין זוץ מחליף – משום שאין 101
הם שבים וצומחים. מקשה הגמרא, וכי ארז אין זוץ מחליף, והא 102
דריש רבי תימא בר לולייני, מאי דביתב (תהלים צ"ג י') 'צדיק כפתר 103
ופרח כפארו בלגנון וישנה', אם נאמר תמר, למה נאמר ארז. ואם 104
נאמר ארז, למה נאמר תמר, כלומר, אם הכוונה לדמות את הצדיק 105
לתמר או לארז מכל וכל, הרי זה סותר, כיון שהתמר מגדל פירות 106
ואין גזעו מחליף, ומאידך הארז גזעו מחליף, ואינו עושה פירות. 107
אלא כוונת הפסוק לדמותו לכל אחד בפרט אחד, שאילו נאמר ארז 108
ולא נאמר תמר, הייתי אומר מה ארז אין עושה פירות, כן אף הצדיק 109
אין עושה פירות, לכך נאמר תמר, ללמדנו שהצדיק כן עושה 110
פירות. ואם נאמר תמר ולא נאמר ארז, הייתי אומר מה תמר אין 111
זוץ מחליף אף צדיק אין זוץ פנים מחליף, לכך נאמר ארז, ללמדנו 112
שהצדיק כן גזעו מחליף, על כל פנים מנצינו למדים מדבריו 113
שהארי כן גזעו מחליף, ושלח כמבואר בברייא. 114
מתרצת הגמרא: אלא קמא – כאן בברייא, קמא עסקין – במה 115
מדובר, בשאר מיני ארזים, שישנם מיני ארזים שאין גזעם מחליף, 116
ובהם עוסקת הברייא, שאין צריך לשייר מהם כלום, והפסוק 117
שהמשיל הצדיקים לארז, היינו לארז שגזעו כן מחליף, ומצינו 118

דתנן (שביעית פ"י מ"ז), כוורת דבורים, רבי אליעזר אומר הרי היא 1
בקרקע, שנקנית בכסף ושטר וחזקה, וניתן לקנות מטלטלין על ידה 2
בקנין אגב, ובחבין עליה פרוזבול, שלא ישמט החוב בשביעית, 3
שלא ניתן להיכתב אלא אם כן יש לזה קרקע, ואינה מקבלת 4
טומאה במקומה, והרודה ממנה בשבת חייב תמאת, שהרי זה 5
כתולש את הדבש ממקום גידולו. והקמים אומרים, אין בוחבין 6
עליה פרוזבול, ואינה בקרקע אלא נקנית כשאר מטלטלים 7
במשיכה והגבהה, ואין המטלטלים נקנים עמה בקנין אגב, ומקבלת 8
טומאה אפילו במקומה, והרודה ממנה בשבת, פטור, כשאר 9
מטלטלים. ואם כן יש להעמיד את הברייא לעיל (ע"א) כרבי 10
אליעזר, וממילא אין הדבש מקבל טומאה אף אם חישב עליו 11
לאכילה, ובקרקע. 12
אמר רבי אלעזר, מאי טעמא דרבי אליעזר. דביתב (שמואל א' י"ד כז) 13
ויתנו לא שמע בהשביע אביו את העם, ושלח את קצה המטה אשר בידו ויטבל 14
אותה ביערת הדבש וישב ידו אל פיו ותאמרנה עיניו, ויש לברר מהו 15
לשון הפסוק 'ביערת הדבש', וכי מה ענין יצר אצל דבש, הלא היה 16
לפסוק לומר שטבל את המטה בחלת הדבש, אלא לומר לך מה יצר 17
התולש ממנו בשבת חייב תמאת, אף דבש דינו כן, שהרודה את 18
הדבש ממנו וזמן הכוורתו בשבת, חייב תמאת. ומתוך כן למד רבי 19
אליעזר שלכל הדברים דין הכוורת בקרקע. 20
הגמרא מקשה שאין הברייא דלהלן מתיישבת לדעת רב כהנא 21
הסובר לעיל (ע"א) שדבש נחשב אוכל אף בלא מחשבה, אלא לפי 22
תירוצו של אביי לעיל (שם) מיתבי, שנינו בברייא, דבש חוב 23
מכוורתו, אינו לא אוכל ולא משקה לקבל טומאה. בשלמא לאביי 24
ניחא – אכן לדעת אביי, אין להקשות מן הברייא לרב כהנא 25
שאמר שדבש נחשב אוכל, שהרי ניתן להעמיד אף ברייתא זו כמו 26
שהעמיד אביי את הברייא לעיל (שם) באותם שתי חלות 27
המיועדות לאכילת הדבורים. אלא לרבא שלא רצה להעמיד את 28
הברייא לעיל (שם) בשתי החלות בלבד, אלא העמידה כדעת רבי 29
אליעזר שדבש דינו בקרקע, קשיא – קשה מברייא זו על דברי 30
רב כהנא, שהרי כיון שזב הדבש ודאי שוב אינו נחשב בקרקע, 31
אלא על כרחך אין הדבש מקבל טומאה עד שיחשבו עליו 32
לאכילה. 33
מתרצת הגמרא: אמר רב יבדי, ברייתא זו מדברת בגזע שזב הדבש 34
על גבי כלי מאוס, שכיון שבתוך הכוורת לא היה על הדבש שם 35
אוכל, וכעת זב הוא על גבי כלי מאוס, אין חל עליו שם אוכל, 36
אלא אם כן חשבו עליו לאכילה. 37
תירוצ נוסף: רב אחא בר יעקב אמר, בגזע שזב על גבי קשקשין – 38
שוב הדבש על גבי קיסמים דקים, ששוב אי אפשר לאסוף את 39
הדבש מן הקרקע, ולכך אין חל עליו שם אוכל. 40
הגמרא מקשה על רב כהנא מברייא נוספת, לדעת רבא: מיתבי, 41
שנינו בברייא, דבש בכוורתו, אינו לא אוכל ולא משקה, לקבל 42
טומאה. אמנם אם חישב עליו לאכילה, הרי הוא מטמא טומאת 43
אוכלין. ואם חישב עליו למשקין, הרי הוא מטמא טומאת משקין. 44
בשלמא לאביי ניחא – אכן לדעת אביי, אין להקשות מן הברייא 45
לרב כהנא, שהרי ניתן להעמיד אף ברייתא זו באותם שתי חלות 46
המיועדות לאכילת הדבורים, אלא שמועילה מחשבתו לתת 47
לאותם שתי חלות שם אוכל, ששוב אין שם מיוחדים לאכילת 48
הדבורים. אלא לרבא קשיא – קשה מברייא זו על דברי רב כהנא, 49
שהרי על כרחך אין להעמיד ברייתא זו כדעת רבי אליעזר שדבש 50
דינו בקרקע, שהרי אם כן אין הדבש מקבל טומאה אף אם חשבו 51
עליו לאכילה, אלא על כרחך מבואר בברייא שלא כרב כהנא, 52
שדעתו דבש בכוורת נחשב אוכל אף בלא מחשבה. 53
מתרצת הגמרא: אמר רב רבא, אכן אף ברייתא זו יש להעמידה 54
כרבי אליעזר שהדבש דינו בקרקע, ומה ששנינו בברייא שעל 55
די מחשבה הריהם מקבלים טומאה, תריץ הכי – כך יש לבארה, 56
דבש בכוורת אינו נחשב כאוכלין ומשקין, דהיינו, שאף אם חישב 57
עליו לאכילה, אינו מטמא טומאת אוכלין, וכן אם חישב עליו 58
למשקין, אינו מטמא טומאת משקין. 59

המשך ביאור למסכת בבא בתרא ליום רביעי עמ' ב

1 כמה מיני ארזים, כְּדֶרֶכָּה כַּר רַב הוֹנָא, דִּאֲמַר רַבָּה כַּר רַב הוֹנָא,
2 אֲמַרִי כִּי רַב – אמרו בני בית מדרשו של רב, עֲשֶׂרָה מִיֵּי אֲרָזִים הֵן,
3 וכמו שֶׁנֶּאֱמַר (ישעיה מא יט) בענין קיבוץ הגלויות, שמתנבא הנביא
4 בשם ה' 'אֶתֵּן כַּמֶּדֶבֶר אֶרֶץ שִׁטָּה וְהָדָם וְעֵץ שֶׁמֶן אֲשִׁים וְגו' בַּעֲרָבָה
5 כְּרוֹשׁ תִּדְהָר וּתְאֲשׁוּר יִחְדּוּ'.
6 הגמרא מתרגמת את שמות האילנות המנויים בפסוק, לשמות
7 שהיו בקיאים בהם: אֶרֶז, היינו אֲרָזָא. שִׁטָּה, היינו תוֹרְנִיתָא. הָדָם,
8 היינו אֶסָא. עֵץ שֶׁמֶן, היינו אֶפְרִסְמָא, שהוא עץ שרף שממנו עושים

9 זפת. כְּרוֹשׁ, היינו כְּרִיתִי. תִּדְהָר, היינו שְׂאנָא. וּתְאֲשׁוּר, היינו
10 שוֹרְכִינָא.
11 שואלת הגמרא: והרי הֵנִי – אלו המנויים בפסוק שְׁבַעֲהָ הֵנִי. משיבה
12 הגמרא, כִּי אֵתָא רַב דִּימִי אֲמַר, הוֹסִיפוּ חכמים עֲלֵיהֶן – על המנויים
13 בפסוק, את האֲלוֹנִים, אֲלֻמוֹנִים, אֲלֻמוֹנִים, שאף הם מיני ארזים.
14 מבארת הגמרא, אֲלוֹנִים, היינו פוֹטְנִי. אֲלֻמוֹנִים, היינו פְּלוֹטִי.
15 אֲלֻמוֹנִים, היינו